QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 10-son)
FILOLOGIYA
PHILOLOGY
https://doi.org/10.70728/b.series.fil.v08.i10.114

RAQAMLI KOMMUNIKATSIYA DISKURSIDA O‘ZBEK TILINING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI

Do’stmurodova Kamola Nuriddin qizi
dostmurodovakamola46@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada raqamli kommunikatsiya muhitida o‘zbek tilining lingvopragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda internet va ijtimoiy tarmoq muloqotiga xos qisqalik, kontekstga bog‘liqlik, nutq aktlari, xushmuomalalik strategiyalari, modal va diskursiv markerlar, emotikon hamda grafik vositalarning pragmatik vazifasi yoritiladi. Ish nazariy-tahliliy xarakterga ega bo‘lib, kompyuter vositasidagi diskurs tahlili, pragmalingvistik, kontekstual-semantik va tavsifiy usullardan foydalanildi. Tahlil raqamli muloqotda o‘zbek tilining me’yoriy yozma shakli bilan og‘zaki-so‘zlashuv xususiyatlari bir makonda qo‘shilib kelishini ko‘rsatadi. Murojaat birliklari, iltimos va taklif shakllari, yuklamalar, modal so‘zlar, qisqartmalar, kod almashinuvi, emoji va tinish belgilarining takroriy qo‘llanishi kommunikativ maqsadni aniqlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tezkor yozish, lotin-kiril aralashuvi va begona til birliklarining nazoratsiz kirib kelishi mazmuniy noaniqlik hamda uslubiy notekislikka sabab bo‘lishi mumkin. Natijalar raqamli o‘zbek nutqini faqat imlo nuqtai nazaridan emas, balki kontekst, munosabat, auditoriya va platforma imkoniyatlari bilan birga o‘rganish zarurligini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: *raqamli kommunikatsiya, internet diskursi, o‘zbek tili, lingvopragmatika, nutq akti, xushmuomalalik, kontekst, emoji, kod almashinuvi.*

ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА В ДИСКУРСЕ ЦИФРОВОЙ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация. В статье рассматриваются лингвопрагматические особенности узбекского языка в цифровой коммуникации. Анализируются краткость, контекстная зависимость, речевые акты, стратегии вежливости, модальные и дискурсивные маркеры, а также прагматические функции эмодзи и графических средств в интернет-общении. Исследование имеет теоретико-аналитический характер и опирается на анализ компьютерно-опосредованного дискурса, прагмалингвистический, контекстуально-семантический и описательный методы. Показано, что в цифровой среде нормативная письменная форма узбекского языка взаимодействует с признаками разговорной речи. Формы обращения, просьбы и предложения, частицы, модальные слова, сокращения, переключение кодов, эмодзи и повторение знаков препинания

уточняют коммуникативное намерение. Одновременно ускоренное письмо, смешение латиницы и кириллицы и неконтролируемое заимствование могут вызывать смысловую неоднозначность и стилистическую неоднородность. Полученные выводы подтверждают необходимость изучать цифровую узбекскую речь с учётом контекста, межличностных отношений, аудитории и технических возможностей платформы.

Ключевые слова: *цифровая коммуникация, интернет-дискурс, узбекский язык, лингвопрагматика, речевой акт, вежливость, контекст, эмодзи, переключение кодов.*

LINGUOPRAGMATIC FEATURES OF THE UZBEK LANGUAGE IN DIGITAL COMMUNICATION DISCOURSE

Abstract. This article examines the linguopragmatic features of the Uzbek language in digital communication. It focuses on brevity, contextual dependence, speech acts, politeness strategies, modal and discourse markers, and the pragmatic functions of emojis and graphic devices in internet-mediated interaction. The study is theoretical and analytical and applies computer-mediated discourse analysis, pragmalinguistic, contextual-semantic, and descriptive methods. The analysis shows that normative written Uzbek and conversational features frequently coexist in digital environments. Address forms, requests and suggestions, particles, modal expressions, abbreviations, code-switching, emojis, and repeated punctuation help users specify stance and communicative intention. At the same time, rapid typing, mixed use of Latin and Cyrillic scripts, and uncontrolled borrowing may create semantic ambiguity and stylistic inconsistency. The findings support an approach to digital Uzbek discourse that considers not only orthographic form but also context, interpersonal relations, audience design, and platform affordances. Such an approach is relevant for describing contemporary Uzbek usage and for developing recommendations on clear and context-sensitive digital writing.

Keywords: *digital communication, internet discourse, Uzbek language, linguopragmatics, speech act, politeness, context, emoji, code-switching.*

KIRISH

Raqamli texnologiyalar muloqotning tezligi, ko‘lami va shaklini o‘zgartirdi. Kundalik yozishmalar, ommaviy axborot, ta’lim, xizmat ko‘rsatish va jamoatchilik bilan aloqaning katta qismi ekran orqali amalga oshmoqda. Bunday sharoitda til faqat axborotni kodlovchi vosita bo‘lib qolmay, foydalanuvchining munosabati, ijtimoiy masofasi, bahosi va kommunikativ maqsadini ham tez va ixcham ifodalashga moslashadi. O‘zbek tilidagi raqamli matnlarni avtomatik qayta ishlash va tahrir qilish masalalari kompyuter lingvistikasida ham muhim yo‘nalish sifatida shakllangan [1]. Shu sababli raqamli kommunikatsiya diskursini lingvopragmatik nuqtai nazardan o‘rganish zamonaviy o‘zbek tilining real qo‘llanishini tushuntirish uchun zarurdir.

Raqamli muloqotda xushmuomalalik an’anaviy yuzma-yuz suhbatdagi kabi ijtimoiy munosabatlarni boshqaradi, biroq vosita o‘zgargani sababli uning ifoda shakllari ixchamlashadi. Masalan, iltimosni to‘g‘ridan to‘g‘ri buyruq shaklida emas, “iltimos”, “imkon bo‘lsa”, “qarab yuborsangiz” kabi yumshatuvchi birliklar bilan berish suhbatdoshning

kommunikativ erkinligini saqlashga yordam beradi. Bunday strategiyalar xushmuomalalik nazariyasida yuzni saqlash va ijtimoiy masofani boshqarish bilan izohlanadi [2]. Raqamli platformalarda bu vazifani so‘z bilan birga emoji, reaksiya belgisi yoki nuqtalarning takrorlanishi ham bajarishi mumkin.

Internet tili mustaqil va mutlaqo yangi til emas; u mavjud til resurslarining texnologik muhitga moslashgan ko‘rinishidir. D. Crystal internet muloqotida yozma va og‘zaki nutqqa xos belgilar birgalikda ishlashini ko‘rsatadi [3]. O‘zbek tilidagi raqamli yozishmalarda ham shu holat ko‘rinadi: yozuv shaklan matn ko‘rinishida bo‘lsa-da, sintaktik qisqalik, ellipsis, dialogik replikalar, undov, takror va so‘zlashuv leksikasi og‘zaki suhbatning dinamikasini saqlaydi.

Maqolaning maqsadi raqamli kommunikatsiya diskursida o‘zbek tilining asosiy lingvopragmatik xususiyatlarini tizimlashtirish, ularning kommunikativ vazifasini tushuntirish va aniq raqamli yozuv uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: raqamli diskurs tushunchasining pragmatik asoslarini yoritish; o‘zbek raqamli nutqida uchraydigan nutq aktlari, murojaat shakllari va modal vositalarni tavsiflash; grafik-paralingvistik belgilar, kod almashinuvi va qisqartmalarning kontekstual vazifasini ko‘rsatish; me’yoriylik va kommunikativ samaradorlik o‘rtasidagi muvozanatni baholash.

ADABIYOTLAR SHARHI

Pragmatik tahlilda gapning lug‘aviy va grammatik mazmuni yetarli emas: ma’no so‘zlovchining niyati, vaziyat va tinglovchi chiqaradigan xulosalar bilan to‘ldiriladi. H. P. Grice muloqotda hamkorlik tamoyili va implikatura mexanizmini tavsiflab, aytilgan mazmun bilan nazarda tutilgan mazmun har doim bir xil bo‘lmasligini ko‘rsatgan [4]. Raqamli yozishmada bu farq yanada sezilarli, chunki intonatsiya, mimika va jismoniy vaziyatning katta qismi matnda bevosita ko‘rinmaydi. Shu sababli foydalanuvchilar maqsadni aniqroq ko‘rsatish uchun modal so‘zlar, diskursiv markerlar va grafik belgilarni faol ishlatadilar.

O‘zbek pragmalingvistikasida nutqiy ma’no til birligining vaziyatdagi qo‘llanishi, kommunikantlar munosabati va maqsad bilan bog‘liq holda talqin qilinadi. M. Hakimovning tadqiqotlarida pragmatikaning semiotik va nutqiy asoslari o‘zbek tili materiallari bilan izohlangan [5]. Ushbu yondashuv raqamli matnni ham faqat grammatik konstruksiya sifatida emas, muayyan kommunikativ vaziyatning mahsuli sifatida ko‘rishga imkon beradi.

Kompyuter vositasidagi diskursni tizimli o‘rganishda S. C. Herring taklif qilgan computer-mediated discourse analysis yondashuvi muhimdir [6]. U til birliklarini texnologik kanal, ishtirokchilar tarkibi, vaqt rejimi, mavzu va interaktivlik bilan birga tahlil qilishni nazarda tutadi. Bu yondashuv o‘zbek tilidagi Telegram, messenjer, izoh, forum, blog va boshqa raqamli janrlarning bir xil emasligini tushuntiradi: bir platformada qisqa replika ustun bo‘lsa, boshqasida izohli va rasmiy matn ko‘proq uchraydi.

Kompyuter vositasidagi muloqot pragmatikasi bo‘yicha umumlashtiruvchi tadqiqotlarda foydalanuvchi identiteti, auditoriya dizayni, navbat almashinuvi, multimodallik va kontekst yaratish jarayonlari alohida ko‘riladi [7]. Demak, raqamli o‘zbek diskursida bir birlikning ma’nosi platforma va vaziyatga qarab o‘zgarishi mumkin. Masalan, “xo‘p” so‘zi alohida

javobda rozilikni bildiradi; “xo‘p...” shakli esa kontekstga qarab ikkilanma munosabat, norozilik yoki suhbatni yopish istagini anglatishi mumkin.

Sh. Safarov pragmalingvistikada nutqiy akt, presuppozitsiya, deiksis, kommunikativ strategiya va kontekstning uzviy bog‘liqligini ta’kidlaydi [8]. Bu nazariy asos raqamli muloqotdagi shaxs olmoshlari, murojaat shakllari, vaqt-makon ko‘rsatkichlari va baholovchi birliklarni izohlashda samarali. J. Searle tomonidan ishlab chiqilgan nutq aktlari tasnifi esa xabar berish, so‘rash, iltimos qilish, va’da berish, baholash va munosabat bildirish singari kommunikativ amallarni farqlash imkonini beradi [9].

C. Tagg raqamli kommunikatsiyani kundalik til amaliyotlari, identitet, jamoa va ijtimoiy munosabatlar bilan bog‘lab o‘rganadi [10]. O‘zbek internet diskursi bo‘yicha so‘nggi mahalliy ishlarda qisqartmalar, neologizmlar, so‘zlashuv birliklari, o‘zlashmalar va grafik vositalarning faolligi qayd etilgan [11]. F. Yusning kiberpragmatik yondashuvi esa foydalanuvchi niyati va qabul qiluvchining kontekstual xulosalarini raqamli muhitning texnik xususiyatlari bilan birga ko‘rib chiqadi [12]. Ushbu manbalar raqamli o‘zbek diskursini lingvopragmatik tahlil qilish uchun bir-birini to‘ldiruvchi nazariy asos yaratadi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot nazariy-tahliliy va sifat yondashuviga asoslandi. Maqsad muayyan platformadagi barcha birliklarning statistik chastotasini aniqlash emas, balki raqamli o‘zbek nutqida qayta-qayta kuzatiladigan pragmatik mexanizmlarni tushuntirishdir. Shu sababli ishda sonli natijalarni sun’iy ravishda umumlashtirishdan voz kechildi; xulosalar ilmiy adabiyotlarda tavsiflangan raqamli diskurs xususiyatlari va o‘zbek tilining pragmalingvistik qonuniyatlarini qiyosiy talqin qilish asosida shakllantirildi.

Metodologik jihatdan to‘rtta usul uyg‘unlashtirildi. Birinchidan, tavsifiy usul yordamida raqamli matnga xos leksik, grammatik va grafik birliklar guruhlandi. Ikkinchidan, pragmalingvistik tahlilda birlikning kommunikativ niyatni qanday ifodalashi ko‘rib chiqildi. Uchinchidan, kontekstual-semantik tahlil bir xil shaklning turli vaziyatlarda turlicha ma’no berishini izohlash uchun qo‘llandi. To‘rtinchidan, kompyuter vositasidagi diskurs tahlili platforma imkoniyatlari, muloqotning sinxron yoki asinxronligi, ommaviy yoki shaxsiy auditoriya kabi omillarni hisobga olishga xizmat qildi.

Tahlilda keltirilgan o‘zbekcha replikalar model misollar sifatida berildi. Ular aniq bir foydalanuvchiga tegishli yashirin yoki shaxsiy yozishmalardan olinmagan, balki ilmiy adabiyotlarda qayd etilgan tipik lingvistik-pragmatik shakllarni ko‘rsatish uchun tuzilgan. Shu yo‘l bilan shaxsiy ma’lumotlarni oshkor qilmasdan, pragmatik mexanizmlarni tushunarli ko‘rsatish maqsad qilindi. Natijalar chastota foizlari sifatida emas, funksional toifalar va kontekstual talqinlar ko‘rinishida berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Raqamli o‘zbek diskursining birinchi muhim xususiyati - nutq aktlarining ixcham, ammo kontekstga kuchli bog‘liq shaklda ifodalanishidir. “Jo‘nating”, “ko‘rib chiqing”, “javob kutaman” kabi direktivlar vaziyatga qarab oddiy topshiriq, qat’iy talab yoki qo‘pol buyruq sifatida qabul qilinishi mumkin. Ularga “iltimos”, “imkon bo‘lsa”, “vaqtingiz bo‘lsa”, “rahmat” kabi birliklarning qo‘shilishi kommunikativ bosimni yumshatadi. Shu bois raqamli

matnda grammatik shaklning o‘zi emas, murojaatning kimga qaratilgani va ishtirokchilar o‘rtasidagi ijtimoiy masofa ham muhimdir.

Ikkinchi xususiyat - modal va diskursiv markerlarning yuqori funksional yukidir. “Balki”, “menimcha”, “ehtimol”, “shekilli”, “albatta”, “to‘g‘risi” kabi birliklar xabar beruvchining ishonch darajasi yoki bahosini ko‘rsatadi. “Menimcha, bu variant qulayroq” jumlasida muallif fikrni mutlaq hukm sifatida emas, subyektiv tavsiya sifatida beradi. “Albatta, yuboraman” esa komissiv ma’noni kuchaytirib, majburiyatni aniqroq ko‘rsatadi. Raqamli muloqotda bunday markerlar intonatsiya yetishmasligini qisman qoplaydi.

Uchinchi xususiyat - ellipsis va qisqalikdir. Tezkor yozishmalarda ega, kesim yoki boshqa bo‘lak tushirilishi mumkin: “Keldim”, “Tushunarli”, “Keyinroq”, “Bo‘ladi”. Bunday replikalar alohida o‘qilganda to‘liq axborot bermaydi, lekin oldingi xabar bilan birga tushunarli bo‘ladi. Demak, raqamli diskursda mazmunning muhim qismi ketma-ketlikdagi oldingi replika orqali tiklanadi. Bu holat kontekstual iqtisod tamoyili sifatida ko‘rilishi mumkin.

To‘rtinchi xususiyat - grafik-paralingvistik vositalarning pragmatiklashuvidir. Emoji, bosh harf, belgining takrorlanishi va punktuatsiya oddiy bezak emas. Masalan, “Rahmat.” va “Rahmat ☺” mazmun jihatidan bir xil minnatdorlik aktini bildirsa ham, ikkinchi shakl ko‘pincha iliqroq munosabatni ko‘rsatadi. “Nega?” shaklida savol belgilarining takrorlanishi kuchaytirilgan hayrat yoki e’tirozni ifodalashi mumkin. Biroq bunday belgilarni ortiqcha qo‘llash rasmiy kommunikatsiyada uslubiy mos kelmaslikni yuzaga keltiradi.

Beshinchi xususiyat – kod almashinuvi va o‘zlashma birliklarning vaziyatga bog‘liq qo‘llanishidir. Raqamli sohada “link”, “post”, “chat”, “online”, “file”, “admin” kabi birliklar keng qo‘llanadi. Ayrimlari termin sifatida kommunikativ qulaylik yaratadi; ayrim holatlarda esa o‘zbekcha muqobili mavjud bo‘lsa ham begona birlikning ko‘payishi matn uslubini notekislashtiradi. Kod almashinuvi foydalanuvchining guruh identiteti, kasbiy muhit yoki tezkorlik ehtiyoji bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shu sababli uni avtomatik ravishda “xato” deb baholash emas, vazifasini aniqlash lozim.

Oltinchi xususiyat - murojaat va hurmat kategoriyalarining saqlanishidir. O‘zbek tilida “siz” shakli, qarindoshlik yoki ijtimoiy murojaat birliklari, ismga “aka”, “opa”, “ustoz” kabi komponentlarni qo‘shish raqamli muloqotda ham faol pragmatik vosita bo‘lib qoladi. “Ustoz, bir savolim bor edi” kabi shakl faqat savolni boshlamaydi, balki ijtimoiy maqomni tan olish va suhbatni muloyim ochish vazifasini ham bajaradi. “Bir savolim bor” shakli esa yaqin tanishlar orasida tabiiy bo‘lishi mumkin, lekin rasmiy munosabatda yetarli yumshatish bermasligi mumkin.

Yettinchi xususiyat - yozuv me’yorining texnik tezkorlik bilan raqobatidir. O‘zbek lotin yozuvidagi o‘, g‘, sh, ch birliklari, apostrof belgilarining turli klaviaturalarda bir xil emasligi sababli bir so‘z bir necha grafik ko‘rinishda yozilishi mumkin. Raqamli muloqotda “o‘” o‘rniga “o'” yoki belgining tushirib qoldirilishi, shuningdek lotin va kiril yozuvining aralashishi uchraydi. Shaxsiy yozishmada bunday qisqartirish mazmunni buzmasligi mumkin,

ammo rasmiy, ilmiy va ta’limiy yozuvda bir xillik, imlo va o‘qish qulayligi ustuvor bo‘lishi kerak.

1-jadval. Raqamli o‘zbek diskursidagi asosiy lingvopragmatik vositalar

Vosita	Model misol	Pragmatik vazifa	Izoh
Murojaat va hurmat	“Ustoz, ko‘rib yuborsangiz.”	Ijtimoiy masofani belgilash, direktivni yumshatish	Rasmiy yoki maqom farqi mavjud muloqotda muhim.
Modal marker	“Menimcha, bu variant aniqroq.”	Bahoni subyektivlashtirish, qat’iylikni pasaytirish	Bahsli mavzuda yuzni saqlashga yordam beradi.
Ellipsis	“Keyinroq.”	Kontekstga tayangan holda ixcham javob berish	Oldingi replika bo‘lmasa ma’no to‘liq tiklanmasligi mumkin.
Emoji	“Rahmat ☺”	Emotsional ohangni ochiqlash	Norasmiy muloqotda iliqlikni kuchaytirishi mumkin.
Takroriy punktuatsiya	“Nega??”	Hayrat, e’tiroz yoki kuchaytirilgan savol	Rasmiy matnda me’yorlashtirish talab etiladi.
Kod almashinuvi	“Linkni chatga yuboring.”	Texnik tushunchani tez va guruh uchun tanish shaklda ifodalash	Kasbiy muhitda qulay, biroq ortiqcha qo‘llansa uslubiy notekislik tug‘diradi.

Jadvaldan ko‘rinadiki, raqamli diskursda bir xil birlik turli sathlarda vazifa bajaradi. Masalan, murojaat shakli leksik birlik bo‘lishi bilan birga ijtimoiy rolni belgilaydi; emoji grafik belgi bo‘lishi bilan birga emotsional ohangni ko‘rsatadi; ellipsis sintaktik qisqarish bo‘lsa-da, kontekstual bog‘lanishni kuchaytiradi. Shuning uchun raqamli o‘zbek tilini faqat “to‘g‘ri–noto‘g‘ri” qarama-qarshiligida tahlil qilish yetarli emas. Pragmatik yondashuv birlikning nima sababdan tanlanganini va auditoriyaga qanday ta’sir qilishi mumkinligini ham ochib beradi.

Natijalarning yana bir jihati shundaki, raqamli muloqotda uslub chegaralari nisbatan harakatchan. Shaxsiy xabar, jamoaviy chat, rasmiy kanal posti va ilmiy elektron yozishma bir xil texnik qurilmada yaratilishi mumkin, ammo ularning pragmatik talabi turlicha. Shaxsiy chatda “ha”, “xo‘p”, “ok” kabi qisqa replikalar tabiiy bo‘lsa, rasmiy murojaatda mazmunning to‘liqligi, salomlashish, aniq so‘rov va yakunlovchi minnatdorlik kommunikativ jihatdan maqsadga muvofiqroq. Demak, raqamli savodxonlik faqat klaviaturadan foydalanishni emas, janrga mos til tanlashni ham anglatadi.

O‘zbek tilining raqamli muhitdagi istiqboli me’yor va tabiiy qo‘llanish o‘rtasidagi muvozanatga bog‘liq. Tilning jonli rivojlanishi yangi birliklarni qabul qiladi, biroq rasmiy va

ta’limiy diskursda imlo, termin tanlash va mantiqiy aniqlik saqlanishi kerak. Norasmiy diskursda esa emotsional va ekspressiv vositalar muloqotning tabiiy qismi sifatida baholanishi mumkin. Shu jihatdan platforma, auditoriya va kommunikativ maqsad birgalikda tahlil birligi sifatida qaralishi lozim.

2-jadval. Raqamli yozuvning kommunikativ samaradorligini baholash mezonlari

Mezon	Savol	Amaliy talab
Aniqlik	Xabar bir ma’noli tushuniladimi?	Noaniq qisqartma va ortiqcha kod almashinuvidan saqlanish.
Kontekstga moslik	Til shakli auditoriya va vaziyatga mosmi?	Rasmiy va norasmiy janrni farqlash.
Xushmuomalalik	So‘rov yoki e’tiroz ijtimoiy munosabatni hisobga oladimi?	Murojaat, iltimos va yumshatuvchi birliklardan o‘rinli foydalanish.
Me’yoriylik	Imlo va grafik shakl o‘qishni qiyinlashtirmaydimi?	Rasmiy matnda yagona yozuv va imlo qoidalariga rioya qilish.
Multimodallik	Emoji yoki grafik belgi mazmunni aniqlashtiryaptimi?	Belgini maqsadga muvofiq, me’yorida ishlatish.

Taklif etilgan mezonlar qat’iy norma sifatida emas, raqamli matnni pragmatik jihatdan tekshirish uchun amaliy nazorat savollari sifatida qaraladi. Ular ayniqsa ta’limiy, ilmiy va institutsional yozishmalarda foydali: mazmunning aniq bo‘lishi, xushmuomalalikning saqlanishi va grafik shaklning bir xilligi kommunikativ xatolar ehtimolini kamaytiradi.

XULOSA

Raqamli kommunikatsiya diskursida o‘zbek tili yozma va og‘zaki nutq xususiyatlarini birlashtirgan dinamik ko‘rinishda namoyon bo‘ladi. Tahlil nutq aktlari, modal va diskursiv markerlar, murojaat shakllari, ellipsis, emoji, punktuatsiya, kod almashinuvi va grafik variantlarning pragmatik vazifasi mavjudligini ko‘rsatdi. Mazkur birliklarning ma’nosi ularning lug‘aviy mazmuni bilangina belgilanmaydi; kommunikativ niyat, ishtirokchilar munosabati, auditoriya va platforma turi ham talqinga bevosita ta’sir qiladi.

Raqamli muhitdagi qisqalik tilning buzilishi bilan tenglashtirilmasligi kerak. Qisqa replika kontekstda yetarli va samarali bo‘lishi mumkin. Muammo qisqalik mazmunni noaniq qilganda, yozuv aralashuvi o‘qishni qiyinlashtirganda yoki platformaga xos norasmiy vositalar rasmiy janrga ko‘chirilganda yuzaga keladi. Shu sababli raqamli o‘zbek tilini baholashda kommunikativ samaradorlik va adabiy me’yor birgalikda hisobga olinishi zarur.

Amaliy jihatdan quyidagi takliflar maqsadga muvofiq: birinchidan, rasmiy va ta’limiy raqamli yozishmalarda o‘zbek lotin yozuvining bir xil grafik shakliga rioya qilish; ikkinchidan, iltimos, e’tiroz va talab kabi direktiv aktlarda ijtimoiy masofaga mos xushmuomalalik vositalarini tanlash; uchinchidan, emoji va takroriy punktuatsiyani janrga mos miqdorda qo‘llash; to‘rtinchidan, o‘zlashma termin mavjud o‘zbekcha muqobilga nisbatan aniqroq yoki

kasbiy jihatdan zarur bo‘lgandagina ishlatish; beshinchidan, raqamli savodxonlik mashg‘ulotlarida imlo bilan bir qatorda pragmatik moslik, auditoriya dizayni va kontekstni ham o‘rgatish.

Kelgusidagi tadqiqotlarda alohida platformalar bo‘yicha aniq korpus tuzib, nutq aktlari, emoji, kod almashinuvi va modal markerlarning chastotasi hamda funksiyasini miqdoriy-sifat usulda tekshirish mumkin. Shuningdek, yosh, kasb, hudud va muloqot janri kabi omillarning raqamli o‘zbek nutqiga ta’sirini qiyosiy o‘rganish mavzuning empirik bazasini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

[1] Abjalova M. Tahrir va tahlil dasturlarining lingvistik modullari: monografiya. – Toshkent: Nodirabegim, 2020. – 176 b.

[2] Brown P., Levinson S. C. Politeness: Some Universals in Language Usage. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.

[3] Crystal D. Language and the Internet. 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – 304 p.

[4] Grice H. P. Logic and conversation // Syntax and Semantics. Vol. 3: Speech Acts / eds. P. Cole, J. L. Morgan. – New York: Academic Press, 1975. – P. 41–58.

[5] Hakimov M. O‘zbek pragmalingvistikasi asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2013. – 178 b.

[6] Herring S. C. Computer-mediated discourse analysis: An approach to researching online behavior // Designing for Virtual Communities in the Service of Learning / eds. S. A. Barab, R. Kling, J. H. Gray. – New York: Cambridge University Press, 2004. – P. 338–376.

[7] Herring S. C., Stein D., Virtanen T. (eds.). Pragmatics of Computer-Mediated Communication. – Berlin/Boston: De Gruyter Mouton, 2013. – 758 p.

[8] Safarov Sh. Pragmalingvistika. – Toshkent: Ta’lim, 2008. – 320 b.

[9] Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 1969. – 203 p.

[10] Tagg C. Exploring Digital Communication: Language in Action. – London; New York: Routledge, 2015. – 292 p.

[11] Toshtemirov F. Sh. Internet diskursining lingvistik o‘ziga xos xususiyatlari // Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g‘oyalar. – 2026. – Vol. 3, No. 5.

[12] Yus F. Cyberpragmatics: Internet-Mediated Communication in Context. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2011. – 353 p. – DOI: 10.1075/pbns.213.